

جمهوری اسلامی ایران
مدیریت حوزه علمیه استان قم
رساله علمی سطح ۳

شیوه‌های ارتقاء فرهنگ عمومی ایرانیان از منظر قرآن و عترت

استاد راهنما: حجت‌الاسلام و المسلمین واعظ موسوی

محقق:

حامد مهدی نیا آری

سال ۱۳۹۸

چکیده

بالاترین و والاترین عنصری که در موجودیت هر جامعه دخالت اساسی دارد، فرهنگ آن جامعه است. اساساً فرهنگ هر جامعه هویت و موجودیت آن جامعه را تشکیل می‌دهد. فرهنگ مجموعه تعلیم و تربیت و عقل و خرد و دانش و حکمت و هنر و معرفت یک انسان یا یک جامعه که در رفتار و نحوه زندگی و شکل حیات او تجلی نموده و در عمق جان او نفوذ کرده و همه اعمال و کردار او را متأثر از خود می‌سازد و در واقع، فرهنگ مجموعه بینش‌ها و گرایش‌ها و ارزش‌های یک ملت است. از همین روی ضرورت دارد در جامعه اسلامی ما، برای نائل شدن به آرمان‌ها و ارزش‌های دینی و ملی، فرهنگ بیش از پیش ارتقاء یابد، نویسنده بنا بر این هدف در این اثر با روشی توصیفی - تحلیلی به واکاوی این موضوع پرداخته و در فصل اول پس از بیان کلیات و مفاهیم همسو، در فصل دوم، به شیوه‌های معرفتی ارتقاء فرهنگ ایرانیان روی آورده که مشتمل بر گزاره‌های بینشی است و در فصل سوم، شیوه‌های عملی و بیرونی را مورد بررسی قرار داده است. در نهایت بدین نتیجه رسیده است که فرهنگ مؤلفه‌ای بوده که تحقق آن در گرو تصحیح و ارتقاء گزاره‌های متعددی در زمینه بینشی و کنشی جامعه است و تا زمانی که این دو امر توأمأً شکل نگیرد، فرهنگ، جامعه را به سمت ارزش‌های حقیقی سوق نخواهد داد.

کلیدواژگان: فرهنگ، فرهنگ عمومی، جامعه، ایرانیان، بینش، کنش

فهرست مطالب

د	چکیده.....
۱	فصل اول کلیات و مفاهیم.....
۲	گفتار اول: کلیات.....
۲	۱- بیان مسأله.....
۲	۲- اهمیت و ضرورت تحقیق.....
۲	۳- سؤالات تحقیق.....
۳	۴- فرضیه تحقیق.....
۳	۵- پیشینه تحقیق.....
۴	۶- روش تحقیق.....
۶	گفتار دوم: مفاهیم.....
۶	۱- مفهوم فرهنگ.....
۸	۲- مفهوم فرهنگ عمومی.....
۱۱	۳- مفهوم جامعه.....
۱۵	۴- گذری بر جایگاه فرهنگ در تعالیم اسلامی.....
۱۷	۵- درآمدی بر تأثیرات دین در ایران.....
۲۱	فصل دوم شیوه‌های معرفتی ارتقاء فرهنگ عمومی ایرانیان.....
۲۲	نوشتار یکم: معرفت بخشی و بینش افزایی نسبت به دین.....
۳۶	نوشتار دوم: تصحیح باورهای غلط و عقائد خرافی.....
۴۳	نوشتار سوم: تصحیح نگرشها در خصوص ایرانیت و اسلامیت.....
۴۷	نوشتار چهارم: عمق بخشی به نگاهها نسبت به آرمانها و اهداف الهی و ملی.....

- نوشتار پنجم: تقویت باور به حیات معنوی و عالم پس از مرگ..... ۵۷
- فصل سوم شیوه‌های عملی و بیرونی ارتقاء..... ۶۵
- فرهنگ عمومی ایرانیان..... ۶۵
- نوشتار یکم: نهادینه‌سازی عملگرایی و تکلیف‌محوری در جامعه..... ۶۶
- نوشتار دوم: ترویج مناسک عبادی عمومی در سطح جامعه..... ۷۰
- نوشتار سوم: اجتناب از سبک زندگی غربی و ترویج سبک زندگی ایرانی - اسلامی..... ۷۷
- نوشتار چهارم: افزایش سلامت روحی و روانی در سطح جامعه..... ۸۴
- نوشتار پنجم: جهت‌گیری در مسیر آرمان‌های الهی و وعده‌های خداوند..... ۹۲
- نتیجه‌گیری..... ۹۸
- منابع و مآخذ..... ۹۹

فصل اول

کلیات و مفاهیم

گفتار اول: کلیات

۱- بیان مسأله

فرهنگ در هر جامعه نقش محرک و پیش‌برنده را بر دوش دارد و یکایک افراد در محقق نمودن فرهنگی مطلوب یا زدودن فرهنگی ناشایست نقش دارند. ایجاد فرهنگ به تناسب متعلقات خود، نیازمند مسیر زمانی تدریجی است، از همین روی فرهنگ‌زایی در یک جامعه نیازمند به هوشمندی، برنامه‌ریزی و شناخت شیوه‌های ارتقاء فرهنگ عمومی در جامعه است. قرآن کریم و روایات در موارد مختلفی به تبیین گزاره‌های ایجادکننده پرداخته‌اند که از جهتی می‌توان این گزاره‌ها را در دو دسته موارد معرفتی و عملی تقسیم نمود. تحقق بخشیدن به این امور در سطح جامعه ایرانی می‌تواند زمینه بخش رشد و تعالی فرهنگ عمومی جامعه در بسترها و شئون گوناگون شود؛ از همین روی نویسندگان در این اثر به دنبال بیان این شیوه‌ها از منظر قرآن و عترت است.

۲- اهمیت و ضرورت تحقیق

از جمله ضروریات انتخاب این موضوع می‌توان به موارد ذیل اشاره داشت؛

- ۱- پردازش محدود در مقوله فرهنگ‌سازی عمومی در کشور که متکی بر شریعت باشد.
- ۲- تصحیح نگاه اشتباه در جامعه نسبت به استفاده برخی شیوه‌های غربی در زمینه فرهنگ‌زایی.
- ۳- ایجاد عمل‌گرایی و بیان راه‌کارهایی در این باب جهت ارتقاء سطح فرهنگی جامعه.

۳- سوالات تحقیق

سؤال اصلی

شیوه‌های ارتقاء فرهنگ عمومی ایرانیان از منظر قرآن و عترت چیست؟

سؤالات فرعی

۱- شیوه‌های معرفتی ارتقاء فرهنگ عمومی ایرانیان از منظر قرآن و عترت کدام است؟

۲- شیوه‌های عملی و بیرونی ارتقاء فرهنگ عمومی ایرانیان از منظر قرآن و عترت کدام است؟

۴- فرضیه تحقیق

فرضیه اصلی

از منظر قرآن و عترت، جهت ارتقاء فرهنگ عمومی ایرانیان، شیوه‌های متعددی وجود دارد.

فرضیه‌های فرعی

۱- شیوه‌های معرفتی ارتقاء فرهنگ عمومی ایرانیان از منظر قرآن و عترت شامل مواردی چون

معرفت‌بخشی و بینش‌افزایی نسبت به دین، تصحیح باورهای غلط و عقائد خرافی و... است.

۲- شیوه‌های عملی و بیرونی ارتقاء فرهنگ عمومی ایرانیان از منظر قرآن و عترت شامل

مواردی چون ترویج مناسک عبادی عمومی در سطح جامعه و... است.

۵- پیشنهاد تحقیق

اگرچه کارهایی در این زمینه به طور پراکنده صورت گرفته اما برخی از آثار همسویی که

تاکنون در این زمینه به نگارش درآمده عبارتند از:

۱- خدمات متقابل ایران و اسلام اثر شهید مطهری که در سال ۱۳۶۹ منتشر شده است؛ (نویسنده در این اثر به رابطه دو سویه اسلام و ایران پرداخته و شئون گوناگونی از تأثیرات ورود اسلام به مقوله فرهنگ را مورد بررسی قرار داده است.)

۲- مناسبات دین و فرهنگ در جامعه ایران اثر محمدجواد صاحبی که در سال ۱۳۸۴ به چاپ رسیده است؛ (نگارنده در این اثر کوشیده تا جایگاه دین و فرهنگ و رابطه آنها را در جامعه ایرانی مورد بررسی و کنکاش قرار دهد.)

۳- نگاه مقام معظم رهبری در خصوص مقوله فرهنگ (دغدغه‌های فرهنگی) اثر جمعی از نویسندگان که در سال ۱۳۸۹ منتشر شده است؛ (این اثر مجموعه‌ای از گفتارهای مقام معظم رهبری در خصوص روش‌ها و دغدغه‌های فرهنگ‌افزایی در جامعه ایرانی است که با نگاهی مزجی نگارش شده است.)

اما وجه تمایز این تحقیق نسبت به موارد یادشده در این بوده که این تحقیق به دنبال تبیین شیوه‌های ارتقاء فرهنگ عمومی ایرانیان از منظر قرآن و عترت است که در آثار بیان شده فاقد پیشینه بود، از همین روی این تحقیق، پژوهشی جدید محسوب می‌شود.

۶- روش تحقیق

از منظری در این تحقیق، روش تحقیق بنیادی بوده و زوایای گوناگون موضوع مورد بررسی و تبیین قرار خواهد گرفت و با بهره‌گیری از استدلال و تحلیل و بر پایه مطالعات کتابخانه‌ای به تشریح مباحث پرداخته خواهد شد. از جهتی دیگر تحقیق دارای زمینه کاربردی است؛ چراکه با استفاده از نتایج به دست آمده می‌توان برای بهبود و به کمال رساندن رفتارهای فردی و

اجتماعی، ساختارها و الگوهای مناسبی را به مخاطب ارائه نمود. لازم به ذکر است که نتایج حاصل شده به عنوان یک نظریه ارائه نمی‌گردد بلکه برآمده از نوعی مقایسه و نظم‌دهی بوده که پژوهشگر آنها را آشکارتر بیان کرده است. از طرفی نیز داده‌ها به روش کتابخانه‌ای جمع-آوری شده است.